

Bruselj, 23. maj 2024
(OR. en)

10183/24

RECH 243
COMPET 580

IZID POSVETOVANJA

Pošiljatelj:	Generalni sekretariat Sveta
Datum:	23. maj 2024
Prejemnik:	delegacije
Št. predh. dok.:	9329/1/24 REV 1
Zadeva:	Naknadna ocena programa Obzorje 2020 in obeti za prihodnost – sklepi Sveta (odobreni 23. maja 2024)

V prilogi vam pošiljamo sklepe Sveta o *naknadni oceni programa Obzorje 2020 in obetih za prihodnost*, ki jih je Svet odobril na 4026. seji 23. maja 2024.

**SKLEPI SVETA O NAKNADNI OCENI PROGRAMA OBZORJE 2020 IN OBETIH ZA
PRIHODNOST**

SVET EVROPSKE UNIJE –

OB SKLICEVANJU NA:

- sklepe z dne 27. maja 2016¹ z naslovom „7. OP in perspektive za prihodnost: naložbe v raziskave in inovacije za zagotavljanje rasti, delovnih mest in rešitev za družbene izzive“, ki podpirajo ambiciozna prizadevanja Komisije za poenostavitev, priznavajo pomen zagotavljanja privlačnosti in dostopnosti okvirnega programa, priznavajo potrebo po boljši uskladitvi programov politik, priznavajo, da so za oceno dolgoročnih učinkov okvirnih programov EU na področju raziskav, razvoja in inovacij potrebni najnovejši in dovolj kakovostni podatki, pri čemer je treba upoštevati potrebo po zmanjšanju upravnega bremena za udeležence, ter pozivajo zadevne nacionalne in regionalne organe in Komisijo, naj povečajo učinek vzvoda javne porabe za raziskave in razvoj na drugo javno in zasebno financiranje raziskav in inovacij ter spodbujajo sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem;
- sklepe z dne 1. decembra 2017² z naslovom „Od vmesne ocene programa Obzorje 2020 k devetemu okvirnemu programu“, ki poudarjajo, da mora biti evropska dodana vrednost glavno vodilo pri snovanju in izvajanju okvirnega programa;

¹ 9527/16.
² 15320/17.

- priporočilo z dne 19. novembra 2021³ o Paktu za raziskave in inovacije v Evropi, v katerem je predlagan skupni sklop vrednot in načel, neločljivo povezanih z evropskim raziskovalnim prostorom (ERP) ter njegovimi sistemi na področju raziskav in inovacij, kot je prizadevanje za odličnost in vključenost kot način za uresničitev celotnega potenciala ERP; ob opozarjanju tudi na pomen usklajevanja in skladnosti med evropsko razsežnostjo ter nacionalnimi in regionalnimi politikami na področju raziskav in inovacij ter na splošno odgovornost za povečanje vpliva znanja na družbo; ob ponovni potrditvi cilja, da se 3 % BDP Unije vложи v raziskave in razvoj;
 - sklepe z dne 13. oktobra 2022⁴ o Posebnem poročilu Evropskega računskega sodišča št. 15/2022 z naslovom „Ukrepi za povečanje udeležbe v programu Obzorje 2020 so bili dobro zasnovani, vendar bodo trajnostne spremembe večinoma odvisne od prizadevanj nacionalnih organov“ in sklepe z dne 9. marca 2023⁵ o Posebnem poročilu Evropskega računskega sodišča št. 23/2022 z naslovom „Sinergije med programom Obzorje 2020 ter evropskimi strukturnimi in investicijskimi skladi – Še niso v celoti izkoriščene“, ki poudarjajo pomen sinergij med programi Unije na eni strani ter med evropsko, nacionalno in regionalno ravno na drugi strani, da bi zagotovili usklajeno načrtovanje in izvajanje programov ter obravnavali razkorak na področju raziskav in inovacij –
1. POZDRAVLJA poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu z naslovom „Naknadna ocena okvirnega programa EU za raziskave in inovacije Obzorje 2020“⁶, objavljeno 29. januarja 2024. UGOTAVLJA, da se več priporočil iz naknadne ocene obravnava v okviru programa Obzorje Evropa, in zato Z ZANIMANJEM PRIČAKUJE pravočasno poročanje Komisije o vmesni oceni programa Obzorje Evropa. PONOVRNO POTRJUJE, da so pri oblikovanju in izvajanju okvirnih programov pomembni trdni in natančni dokazi.

³ 13701/21.

⁴ 13426/22.

⁵ 7258/23.

⁶ 5941/24 in 5941/24 ADD 2–4.

- I. Temeljna načela
2. POUDARJA, da sta – zaradi prizadevanj za odličnost, da se doseže učinek v korist državljanov EU – glavna cilja okvirnega programa okrepiti znanstveno in tehnološko podlago EU ter hkrati spodbujati vse raziskovalne dejavnosti, ki se štejejo kot potrebne, da bi prispevale k oblikovanju in izvajanju ustreznih politik Unije. UGOTAVLJA, da je okvirni program zato ključen za politične prioritete in prednostne naloge politike Unije, tudi za razvoj ERP, v katerem raziskovalci, znanstvena spoznanja in tehnologija prosto krožijo, kar močno prispeva h konkurenčnosti in odpornosti Unije.
3. IZPOSTAVLJA ključno vlogo okvirnega programa kot osrednjega instrumenta na ravni EU za podporo raziskavam in inovacijam ter POTRJUJE dodano vrednost okvirnega programa pri omogočanju dejavnosti raziskav in inovacij, zlasti skupnih raziskav, ki z drugimi sredstvi ali viri financiranja ne bi bile mogoče.
4. PRIZNAVA sporočilo, ki izhaja iz ocene, da sta za doseganje teh ciljev in za povečanje konkurenčnosti Unije, njene privlačnosti za talente na področju raziskav in inovacij ter njene zmogljivosti za spodbujanje javnih in zasebnih naložb potrebna ustrezen proračun in stabilnost v fazi izvajanja okvirnega programa, brez poseganja v prihodnji večletni finančni okvir Unije. Poleg tega POUDARJA, da je za to potreben tudi trden in medsebojno povezan evropski sistem raziskav in inovacij na ravni EU ter na nacionalni in regionalni ravni, in OPOZARJA, da države članice EU še zdaleč niso dosegle cilja na ravni EU, da bi v raziskave in razvoj vlagale 3 % BDP na leto – pri čemer so naložbe EU v letu 2022 znašale 2,22 % BDP.

II. Znanstveni učinek

5. POZDRAVLJA pomemben znanstveni učinek programa Obzorje 2020 in njegovo vlogo gonila znanstvenih prebojev in pionirskih dosežkov v znanosti in tehnologiji, s čimer znatno prispeva k položaju Unije kot svetovne znanstvene velesile. PRIZNAVA zlasti znanstvene prispevke Evropskega raziskovalnega sveta (ERC) in ukrepov Marie Skłodowske-Curie kot vodilnih instrumentov ter POZDRAVLJA njihov pozitiven strukturni učinek na kakovost znanosti, usposabljanja, poklicnega razvoja in delovnih pogojev raziskovalcev. Komisijo POZIVA, naj nadalje preuči načine za razširitev učinka vzvoda teh instrumentov na znanstveno odličnost ter izboljšanje spretnosti in poklicnih poti raziskovalcev na vse organizacije, ki sodelujejo v okvirnem programu.
6. SE SEZNANJA s tem, da je program Obzorje 2020 zajemal celotno vrednostno verigo raziskav in inovacij, in POZIVA Komisijo, naj si prizadeva za uravnotežen pristop pri možnostih financiranja med temeljnimi raziskavami in končnimi fazami gospodarske ali družbene valorizacije rezultatov raziskav, vključno z zagotavljanjem več priložnosti za skupne raziskave na nižjih ravneh tehnološke pripravljenosti. POUDARJA pomen naložb v močno in široko bazo znanja, ki dolgoročno zagotavlja širok spekter rezultatov, ki izhajajo iz raziskav in inovacij, ter s tem krepi sposobnost Unije za hitro in učinkovito odzivanje na nepredvidene krize.

III. Družbeni učinek

7. SE SEZNANJA z znatnimi prispevki programa Obzorje 2020 k reševanju ključnih družbenih izzivov v skladu s prednostnimi nalogami Unije in v povezavi s cilji trajnostnega razvoja. POZDRAVLJA dejstvo, da se bo po vmesni oceni programa Obzorje 2020 pristop programa preoblikoval, tako da bo bolj strateški, interdisciplinaren in usmerjen ter namenjen spodbujanju raziskovalnih in inovacijskih dejavnosti, ki bi lahko preoblikovale socialne, gospodarske in okoljske sisteme ter povečale odpornost Unije. UGOTAVLJA, da program Obzorje 2020 ni v celoti dosegel svojega proračunskega cilja za teme, povezane s podnebjem.

8. POUDARJA, da ta pristop zahteva usklajeno sodelovanje in zgodnje vključevanje držav članic ter posvetovanje z vsemi deležniki pri določanju in sooblikovanju tematskih prednostnih nalog na področju raziskav in inovacij, da bi v celoti izkoristili potencial naložb v raziskave in inovacije na vseh ravneh. POUDARJA tudi pomen pristopa od spodaj navzgor, ki je v okviru tematskih prednostnih nalog manj predpisujoč in izkorišča celoten potencial ustvarjalnosti raziskovalcev pri njihovem obravnavanju. Komisijo POZIVA, naj še naprej združuje ustrezne prispevke iz vseh delov programa, da se omogoči uresničevanje skupnih ciljev in poveča učinek na ključnih področjih, kot se je začelo izvajati s pristopom prednostnih področij. OPOZARJA na pomembno vlogo rezultatov, ki izhajajo iz raziskav in inovacij, v procesu oblikovanja politik in SPODBUJA Komisijo, naj optimizira povratne informacije v smeri od projektov okvirnega programa do politike.
9. PRIZNAVA, da se je vključevanje družbenih ved in humanistike v času trajanja programa povečalo in se je izboljšala kakovost vključevanja tega področja v projekte, vendar OBŽALUJE, da to vključevanje po različnih delih programa ni neenakomerno in ni vedno enako kakovostno. POUDARJA, da je pomembno vključiti družbeni vidik raziskovalnih dejavnosti in tehnološkega razvoja ter ustvariti boljše priložnosti za ustvarjanje industrijske in družbene vrednosti. Komisijo POZIVA, naj bodo družbeni vidiki boljše upoštevani že v fazi priprave vseh delovnih programov in bodo v predlogih projektov po potrebi strožje ocenjeni.

IV. Gospodarski učinek

10. PRIZNAVA širši gospodarski učinek programa, ne le s spodbujanjem zaposlovanja in gospodarske rasti zaradi naložb v raziskave in inovacije ter prenosa znanja na družbo in trg, temveč tudi s spodbujanjem javnih in zasebnih naložb ter povečanjem produktivnosti udeleženih podjetij. POUDARJA, da je treba prek okvirnega programa še naprej spodbujati in podpirati zasebne naložbe. UGOTAVLJA, da naj bi po ocenah vsak euro, vložen v program Obzorje 2020, do leta 2040 prinesel pet eurov koristi za državljane EU. POZDRAVLJA okrepljena prizadevanja za okrepitev uspešnosti Unije na področju raziskav in inovacij.

11. POZDRAVLJA uvedbo pilotnega projekta Evropskega sveta za inovacije (EIC) v program Obzorje 2020, ki vzpostavlja točko „vse na enem mestu“ za inovacijske ukrepe. PONOVRNO POTRjuje, da morajo države članice in Komisija še naprej podpirati vse vrste inovacij, vključno s prebojnimi inovacijami in tehnološkim potencialom po vsej Evropi, ter prizadevanja za okrepitev evropskega trga tveganega kapitala, ki bo olajšal čezmejne naložbe in povečal razpoložljivi tvegani kapital za inovacije, vključno s povečanjem obsega novih tehnologij. Komisijo POZIVA, naj še poglobi sinergije med zadevnimi inovacijskimi instrumenti in programi, da bi okrepila dopolnjevanje med Evropskim inštitutom za inovacije in tehnologijo (EIT) in Evropskim svetom za inovacije v podporo inovacijam, ter naj oceni možnosti za preprečevanje prekrivanja instrumentov.
12. POUDARJA, da si je treba kljub veliki količini uporabnih rezultatov projektov v okviru programa Obzorje 2020 bolj prizadevati za to, da bi jih končni uporabniki, vključno z oblikovalci politik, učinkoviteje uporabljali. PRIZNAVA prizadevanja Komisije za vzpostavitev storitev in orodij, s katerimi se bo podpiralo izkoriščanje in razširjanje rezultatov po vsej Uniji, da bi se izboljšala prepoznavnost in uporabnost rezultatov, vendar jo POZIVA, naj ta orodja in storitve še naprej izboljšuje in razširja ter poišče dodatne načine, kako bi lahko upravičence podprla pri izboljševanju njihovih zmogljivosti in spretnosti na področju valorizacije znanja in komunikacije.
13. POUDARJA dodano vrednost zgodnjega vključevanja končnih uporabnikov ali njihovih vidikov v zasnovo in strukturo ustreznih raziskovalnih in inovacijskih projektov. POZDRAVLJA, da je program Obzorje 2020 privabil večje število novih sodelujočih iz različnih sektorjev, znanstvenih disciplin in držav, ter POZIVA Komisijo, naj še naprej lajša sodelovanje novih subjektov iz vse Unije, zlasti MSP, ki lahko prinesejo dodano vrednost z močnejšim ustvarjanjem in valorizacijo znanja.

V. Sinergije

14. PRIZNAVA napredek pri spodbujanju sinergij med programom Obzorje 2020 ter drugimi programi in skladi EU. UGOTAVLJA, da je bil pri izvajanju predhodnih sinergij in alternativnega financiranja v programu Obzorje 2020 dosežen napredek, izkazala pa se je potreba po izboljšanju nadaljnjih sinergij in dopolnilnega financiranja iz virov EU ter nacionalnih, regionalnih in zasebnih virov. PRIZNAVA, da lahko partnerstva spodbujajo sinergije med nacionalnim financiranjem in financiranjem EU ter krepijo ustvarjanje in valorizacijo znanja. PRIPOROČA, da se znotraj okvirnega programa vzpostavijo učinkovitejše povezave med ustreznimi sektorskimi programi EU ter nacionalnimi in regionalnimi programi, da bi se povečala podrobnost ali obseg rezultatov na področju raziskav in inovacij, pridobljenih z ukrepi iz okvirnega programa, in da bi se spodbudila njihovo izkoriščanje in uporaba. Komisijo in države članice SPODBUJA, naj preučijo načine za razširitev obsega in uporabe pečata odličnosti ter ozaveščajo o tej priložnosti.
15. POZIVA Komisijo, naj skupaj z državami članicami razvije splošno vizijo o evropskem, nacionalnem in regionalnem financiranju področja raziskav in inovacij, ki bo privedla do poenostavitve in bolj usklajenega pristopa z zasnovo programov ter boljšo povezavo med vsemi deli, s čimer bi se izboljšalo dopolnjevanje in skladnost, zmanjšala razdrobljenost in čim bolj povečala nadaljnja uporaba rezultatov, ki izhajajo iz raziskav in inovacij. Komisijo in države članice SPODBUJA, naj okrepijo sodelovanje med organi, vključenimi v upravljanje ustreznih programov, povezanih z raziskavami in inovacijami, na ravni EU, nacionalni in regionalni ravni, vključno s programi kohezijske politike in okvirnim programom. Komisijo POZIVA, naj še naprej vlaga v ozaveščanje organov za financiranje in prosilcev o uporabnih rezultatih okvirnega programa ter spremlja priložnosti v vseh programih v različnih fazah razvoja raziskav in inovacij.

VI. Podpora za ERP

16. POZDRAVLJA cilje in dosežke dela programa Obzorje 2020 „Znanost z družbo in za njo“ ter POZIVA Komisijo in države članice, naj okvirni program bolje uskladijo z okvirom politike za ERP, da bi povečale njegovo relevantnost za vzpostavljanje enotnega trga za raziskave in inovacije brez meja po vsej Evropi.
17. POZDRAVLJA izboljšave v smeri uravnotežene zastopanosti spolov v programu Obzorje 2020, vendar MENI, da bi bilo treba okrepiti udeležbo žensk v programu, tudi pri usklajevanju projektov. Komisijo POZIVA, naj nadalje analizira vzroke neravnotežij in razmisli o trdnjših dodatnih ukrepih za podporo raziskovalkam, ocenjevalkam, podjetnicam in inovatorkam, ter PRIPOROČA, da si je treba še naprej prizadevati za vključevanje vidika spola v vsebino raziskav in inovacij ter podpirati vključevanje načela enakosti spolov.
18. POUDARJA razvoj, nadgradnjo in boljšo dostopnost raziskovalne in tehnološke infrastrukture, vzpostavljene v okviru programa Obzorje 2020, krepitev sodelovanja na področju raziskav, omogočanje najsodobnejšega znanstvenega napredka in zagotavljanje preskušanja inovacij. PRIPOROČA, da države članice in Komisija olajšajo dostop do raziskovalnih infrastruktur, tudi za skupne raziskave, in ustvarijo večje sinergije med evropskimi, nacionalnimi in regionalnimi programi financiranja raziskovalnih infrastruktur, da se zagotovi trajnost njihovega delovanja v skladu z delom in priporočili ESFRI.

19. POZDRAVLJA napredek pri vključevanju načel in zahtev odprtega dostopa v program Obzorje 2020, razvoj platforme za objavljanje z odprtim dostopom *Open Research Europe* in vzpostavitev evropskega oblaka za odprto znanost, kar prispeva k boljšemu pretoku znanja. PRIPOROČA nadaljnje in spodbudno upravljanje podatkov po načelu najdljivosti, dostopnosti, interoperabilnosti in ponovne uporabljivosti v različnih disciplinah in delih programa.
20. OPOZARJA, da je odprtost programa Obzorje 2020 za mednarodno sodelovanje na področju raziskav in inovacij ključna za krepitev odličnosti in privlačnosti EU, reševanje svetovnih izzivov ter podpiranje ciljev zunanje in razvojne politike Unije. Komisijo POZIVA, naj okrepi mednarodno sodelovanje v skladu z načeli in vrednotami mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij ter strateško avtonomijo EU, pri tem pa ohrani odprto gospodarstvo in upošteva spreminjajoče se geopolitične razmere z uravnoteženjem odprtosti in svobode znanstvenega raziskovanja s potrebo po povečanju varnosti raziskav.

VII. Povečevanje udeležbe

21. JE SEZNANJEN z zmernim povečanjem stopnje udeležbe držav s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti v programu Obzorje 2020, kot tudi prispevka EU za te države, ter z vztrajnimi razlikami med državami s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti in državami, ki tega izboljšanja ne potrebujejo. OPOZARJA, da so za resnično trajnostne spremembe potrebne stalne nacionalne naložbe in ciljne reforme v nacionalnih sistemih raziskav in inovacij. Komisijo POZIVA, naj oceni in predstavi učinek in učinkovitost izvedenih ukrepov za povečevanje udeležbe, pri čemer naj upošteva različne temeljne vzroke za razkorak na področju raziskav in inovacij. PRIZNAVA, da je bilo med upravičenci dela programa „spodbujanje odličnosti in povečevanje udeležbe“ manj novih udeležencev v primerjavi z drugimi deli. Hkrati OPOZARJA na precejšnje razlike med državami s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti pri udeležbi in stopnji uspešnosti ter POZIVA Komisijo, naj v zvezi s tem oceni in predstavi učinek različnih možnosti za učinkovitejši pristop, vključno s prilagojenimi ukrepi, ki upoštevajo ugotovljene temeljne vzroke in prispevajo k odpravi razkoraka na področju raziskav in inovacij.

22. POUDARJA, da so partnerstva z uspešnimi institucijami, ki jih omogočajo ukrepi za povečevanje udeležbe, odločilno prispevala h kakovosti raziskav v državah s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti, in POZIVA Komisijo, naj okrepi ukrepe, ki podpirajo odpiranje mrež raziskovalcev in zagotavljajo priložnosti za mreženje, zlasti za raziskovalce na začetku poklicne poti. POZIVA jo tudi, naj preuči širšo uporabo sinergijskih in sodelovalnih pristopov za krepitev zmogljivosti ter razširi podporne ukrepe v zvezi s tem.

VIII. Izvajanje

23. Z obžalovanjem UGOTAVLJA, da je bilo za več delov programa preveliko število prijav, kar je povzročilo veliko izgubo časa in virov za prijavitelje. Komisijo POZIVA, naj še naprej išče nove pristope za obravnavanje prevelikega števila prijav in nizke stopnje uspešnosti, nadaljuje prizadevanja za poenostavitev in zmanjša upravne stroške za prijavitelje in upravičence. UGOTAVLJA, da skoraj treh četrtin predlogov, ki so jih neodvisni strokovnjaki ocenili kot visokokakovostne, ni bilo mogoče financirati. POZDRAVLJA poskusno izvajanje ukrepov za povečanje učinkovitosti ali zmanjšanje kompleksnosti programa in POZIVA Komisijo, naj preuči nadaljnje možnosti za zmanjšanje stopnje napak pri odhodkih iz poslovanja in stroških dela v okviru podprtih ukrepov. POUDARJA, da je potrebna pregledna in pravočasna ocena pilotnih projektov ob upoštevanju povratnih informacij upravičencev in deležnikov, preden se spremembe uvedejo širše. POUDARJA tudi, kako pomembno je, da pravila za udeležbo ostanejo čim bolj stabilna, ter da so potrebne pisne smernice za prosilce in upravičence.

24. UGOTAVLJA, da preveliko število instrumentov v programu, vključno s kompleksnimi partnerstvi, na splošno ovira preglednost in dostopnost za prosilce, kljub znatnim izboljšavam, kot je portal za financiranje in razpise. Komisijo POZIVA, naj razišče dodano vrednost vsakega posameznega instrumenta in opusti ali preusmeri tiste, ki so premalo uspešni ali se prekrivajo. PRIZNAVA ključno vlogo nacionalnih kontaktnih točk pri usmerjanju in podpiranju prosilcev ter POZIVA države članice in Komisijo, naj dodatno okrepijo njihove vloge in prakse ter dodatno podprejo organizacijsko upravljanje raziskav in zmogljivosti.

IX. Spremljanje

25. POZDRAVLJA večjo pozornost, ki se namenja ocenjevanju rezultatov in učinkov programa Obzorje 2020, vendar z obžalovanjem UGOTAVLJA, da so bile ureditve spremljanja v programu Obzorje 2020 preozke, zlasti pri obravnavi gospodarskih in družbenih učinkov, medsektorskih vprašanj, predvsem družbenih ved in humanistike ter enakosti spolov, prednostnih nalog politike, kot so podnebni ukrepi, ter pri ocenjevanju učinkov vzvoda na organizacijske spremembe na področju raziskav in inovacij pri upravičencih. Zato SPODBUJA Komisijo, naj v prihodnjih ocenah še naprej ocenjuje dolgoročne učinke programa, izboljša zbiranje in kakovost podatkov, ki zajemajo celoten program, ter nadalje razvija inovativne metode, ustrezne kazalnike in realistične cilje za optimizacijo spremljanja.